

Ільченко І. О.

аспірант,

кафедра міжнародних відносин,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

вул. Дворянська, 2, м. Одеса, 65082, Україна

E-mail: i.ilchenko.a@gmail.comORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-6571-7583>**ПОЛІТИКА США ЩОДО РЕГІОНУ ЗАХІДНИХ БАЛКАН**

Сполучені Штати Америки залишаються єдиною країною, яка має глобальну стратегічну присутність і можливості використання сили на світовому рівні. Так чи інакше, США залучені до всіх нагальних проблем і присутні у всіх гарячих точках світу. Саме США відіграли визначальну роль у врегулюванні локальних воєнних конфліктів в 90-і роки ХХ ст., що були спричинені розпадом СФРЮ. Проте незважаючи на значні ресурси як «жорсткої», так і «м'якої» сили, Сполучені Штати не змогли повністю взяти Західні Балкани під контроль. Протягом останніх двох десятиліть західнобалканський регіон досяг певної стабільності. Інтеграційна політика, всебічна (фінансова, економічна, політична, інституціональна) американська і європейська допомога мали позитивний результат – Словенія і Хорватія увійшли до Європейського Союзу і НАТО; Албанія, Північна Македонія та Чорногорія стали членами Альянсу. Однак, всупереч позитивним змінам, регіон залишається ареною численних невирішених проблем. Серед них територіальні суперечки, посилення авторитарних режимів, корупція, низький рівень життя тощо. Крім того, поступове перетворення глобального світоустрою з однополярного на багатополлярний зробило Західні Балкани полем конкуренції між головними акторами – США, ЄС, Китаєм, Росією. Наразі можна констатувати, що західнобалканський регіон характеризується значною нестабільністю через, по-перше, невирішеність внутрішніх проблем, по-друге, через невизначеність зон впливу глобальних та регіональних гравців. Політика США щодо регіону Західні Балкани (РЗБ) за останні тридцять років еволюціонувала від активного втручання до дипломатичної присутності і певної фінансової допомоги. В ХХІ ст. західнобалканський регіон вийшов з зони стратегічних інтересів США. У Вашингтоні взяв гору підхід, що відповідальним за розвиток РЗБ має бути Європейський Союз. Однак, навіть нинішня ізоляціоністська адміністрація Д. Трампа, з її підходом «Америка понад усе» не означає «Америка ігнорує», тож Вашингтон продовжує впливати на розвиток РЗБ.

Ключові слова: зовнішня політика США, Західні Балкани, політичні процеси, міжнародні відносини, геополітична конкуренція, стабілократія, регіональна безпека.

Постановка проблеми в загальному вигляді, її зв'язок з науковими або практичними задачами. Регіон Західні Балкани (РЗБ) – це дефініція, що має більше політичний, аніж географічний зміст. Якщо географічно до регіону відносяться Албанія, Словенія, Хорватія, Сербія, Чорногорія, Боснія і Герцеговина, Македонія та частково визнана Республіка Косова, то у науковій літературі так

© Ільченко І. О., 2026



Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

зазвичай називають балканські країни, які не є членами ЄС. В офіційних повідомленнях ЄС термін «Західні Балкани» використовують для позначення регіону, в якому відсутні «мир, демократія та процвітання»; регіону, що породжує неадекватних політиків, які забезпечують незадовільні результати управління; регіону, що охоплюють країни, які не пройшли економічну модернізацію, оскільки «жодна з них не є «функціонуючою ринковою економікою»; регіональним об'єднанням, якому необхідно проводити реформи «для побудови сучасних суспільств, що ґрунтуються на повазі прав людини та верховенстві права» (Ruy & Conley, 2021). РЗБ є об'єктом пильної уваги з боку великих глобальних і регіональних гравців. Для України дуже важливим є вивчення досвіду реформ в країнах, які теж обрали шлях європейської інтеграції (Gumba & Gaidai, 2021, pp. 27-31). Це може дозволити уникнути їх помилок і скоротити час на формування власної програми входження до європейських структур. Не менш важливим може також стати досвід післявоєнного відновлення в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, методологічної основи дослідження. В країнах Західних Балкан все ще тривають процеси економічної, політичної та інституціональної трансформації, існує багато невирішених з часів розвалу СФРЮ проблем, крім того, регіон став місцем, де перетинаються інтереси найвпливовіших держав. Отже, події і процеси, що відбуваються в РЗБ, вивчаються досить уважно. В Україні чільне місце посідає Одеська школа досліджень міжнародних відносин, представники якої під керівництвом І. Ковалю та О. Брусиловської комплексно дослідили головні чинники, що вплинули на формування сучасної системи МВ; серед них США досі посідають чільне місце (Koval & Brusylivska, 2023). Брусиловська також зосереджує увагу на перелогах зовнішньої політики та системної трансформації таких країн як Албанія, Хорватія та Словенія під впливом російсько-української війни (Brusylivska, 2024). Певне гальмування і труднощі демократизації і розбудови громадянського суспільства, посилення авторитарних тенденцій, особливо у Сербії, досліджуються у статті А. Гафурі (Gafuri, 2022). Місце регіону Західні Балкани в сучасному геополітичному розкладі аналізується в небагатьох роботах відомих авторів, таких як Ф. Бібер та Н. Ціфакіс (Bieber & Tzifakis, 2019), а також П. Обренович та Д. Попович (Obrenovic & Popovic, 2022). Проблеми політики США щодо західнобалканського регіону вивчені у працях, зокрема, таких науковців як Дж. Карафано (Carafano, 2025), Е. Хардінг (Harding, 2025), М. Крстич (Krstic, 2021), Г. Новак (Novak, 2025), Д. Пяткевич (Piatkiewicz, 2021). Особливо слід підкреслити важливий для розуміння еволюції американської політики в регіоні вклад співробітників Центру стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS) Д. Руй та Х. Конлі (Ruy & Conley, 2021).

Методологічна основа дослідження базується на поєднанні історико-політичного та структурно-функціонального підходів. Історико-політичний метод – це підхід у соціально-гуманітарних науках, що досліджує політичні явища, інститути та ідеї в їх історичному розвитку, причинно-наслідковій послідовності та взаємозв'язку з конкретними суспільними умовами. Він дозволяє зрозуміти сутність процесів через їх виникнення та еволюцію. Структурно-функціональний метод – це підхід, що розглядає суспільство чи систему як цілісність, де кожен елемент (структура) виконує певну функцію для підтримки рівноваги. Він розчленовує об'єкт на частини, аналізує їх взаємозв'язки та роль у функціонуванні системи. Ключовими є поняття

«функції» (корисна дія) та «дисфункції» (порушення). У комплексі це надає нам змогу простежити еволюцію політики США щодо регіону Західні Балкани у часовій динаміці та у контексті політичної інституціоналізації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. . Попри значну кількість досліджень, присвячених політиці США в РЗБ, окремі аспекти її еволюції залишаються недостатньо вивченими. Більшість робіт охоплює події 90-х років ХХ ст., коли Сполучені Штати включали РЗБ в зону своїх стратегічних інтересів і намагалися врегулювати воєнні конфлікти. Натомість політика Вашингтона в західнобалканському регіоні протягом періоду після 2008 року досліджена набагато гірше, що певною мірою пояснюється зниженням в ньому американської активності.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідити еволюцію політики США в Регіоні Західні Балкани після 2008 року. В цілі входить також з'ясування ролі американської допомоги у збереженні стабільності і розбудові економічно розвинутих і демократичних суспільств у країнах РЗБ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів.. Політика Сполучених Штатів щодо Західних Балкан за останні три десятиліття зазнавала певних змін. Значні позитивні структурні зрушення в регіоні, від одержання незалежності до членства в ЄС і НАТО для деяких країн відбулися поряд з негативною динамікою для інших. У 90-і роки ХХ ст. регіон відзначався конфліктами, етнічними чистками та регіональною фрагментацією. Сполучені Штати були рушійною силою міжнародної мобілізації, яка принесла мир на Західні Балкани, поклавши край кровопролиттю спочатку в Боснії і Герцеговині, а потім у Косові. Період протистояння повільно перейшов в етап економічного відновлення та певної стабільності. Протягом усього цього часу в США основна увага приділялася запобіганню конфліктам та регіональній стабілізації за допомогою військового втручання та значних дипломатичних і економічних зусиль.

Найбільш вагомими миротворчі складові американської політики на Балканах включають: Дейтонську угоду 1995 року, що забезпечила мир у Боснії і Герцеговині; повітряні удари НАТО 1999 року, які мали на меті покласти край нападу сербських сил на албанських мусульман у Косово та подальший політичний процес в ООН; Охридську рамкову угоду, яка створила основні принципи для Республіки Північна Македонія у 2001 році (тоді колишня Югославська Республіка Македонія).

Протягом 2000-х років Сполучені Штати зосереджувалися на економічній допомозі, постконфліктній стабілізації та сприянні євроатлантичній інтеграції в регіоні, при цьому дипломатичні зусилля повільно згорталися. Після 11 вересня 2001 року пріоритетним напрямком стала боротьба з тероризмом, що змістило допомогу США у бік розширення співробітництва в галузі безпеки. Але й посилення регіональної інтеграції не залишалося поза увагою, що привело до лібералізації торгівлі в усьому регіоні. Так, у 2006 році західнобалканські країни приєдналися до Центральноєвропейської угоди про вільну торгівлю та у 2008 році створили Раду регіонального співробітництва. Певна дипломатична присутність США в регіоні в ті роки була зосереджена насамперед на Боснії і Герцеговині та Косово. У БіГ зусилля з підтримки ухвалення закону про оборону у 2005 році привели до того, що у 2006 році країна стала членом програми НАТО «Партнерство заради миру». У Косові американська дипломатія підтримала одностороннє проголошення незалежності у 2008 році.

Після цих подій інтерес США щодо Західних Балкан почав слабшати, оскільки Вашингтон віддав перевагу тій позиції, що більшу відповідальність за регіон і перспективи його розвитку має взяти на себе Європейський Союз. За часів адміністрації Б. Обама амбіції Сполучених Штатів у регіоні продовжували слабшати. В американських політичних колах взяла гору тенденція дозволити речам йти своєю чергою, зберігаючи при цьому очікування того, що керуватиме процесами в регіоні Європейський Союз. Наразі допомога США зосереджувалась на нарощуванні інституційного потенціалу новостворених держав, питаннях безпеки, правоохоронній діяльності та підготовці ґрунту для інтеграції західно-балканських країн до ЄС. Проте поступово процес приєднання до європейської спільноти призупинився і дедалі більше стає проблематичним. Лише Словенія і Хорватія змогли виконати всі умови і стати членами ЄС. Сербія та Чорногорія, досягши певних успіхів тем не менше зіткнулися з низкою економічних і політичних перешкод. Скоріше йшов процес входження країн регіону до блоку НАТО – крім Словенії і Хорватії членами Альянсу стали Албанія, Північна Македонія та Чорногорія.

Відмовившись від суттєвої участі у справах Західних Балкан і передавши управління Європейському Союзу, Сполучені Штати розраховували, що вступ до НАТО та ЄС зрештою забезпечать мир і процвітання в регіоні. Натомість на ЗБ взяв гору занепад процесу демократизації, а корупція та мережі протекціонізму, очолювані давніми політичними діячами, перешкодили проведенню необхідних політичних і ринкових реформ.

У період адміністрації Д. Байдена політика США щодо регіону Західних Балкан дещо активізувалася. Це пояснюється двома обставинами. По-перше, Д. Байден намагався нівелювати наслідки одностороннього і часто зневажливого керівництва попередньої адміністрації Д. Трампа, зробивши акцент на відновленні відносин з глобальними демократичними партнерами, особливо з ЄС. По-друге, Західні Балкани повернулися до порядку денного США, в першу чергу, через стратегічну конкуренцію в регіоні, а саме через зростання російського, китайського і меншою мірою турецького впливу (Piatkiewicz, 2021).

Двадцять п'ять річниця Дейтонських мирних угод стала нагадуванням про те, чого могла б досягти дипломатична та економічна допомога США в регіоні і визнанням втрачених можливостей. Хоча американські політики колись сподівалися, що інтеграційний вплив Європейського Союзу та НАТО, а також ситуативне залучення Сполучених Штатів, будуть достатніми для розбудови демократичних держав і завершення євроатлантичної інтеграції регіону, зараз це вже не так. Сполучені Штати та Європейський Союз тепер мусять активно змагатися за вплив у регіоні, оскільки Китай, Росія, Туреччина та країни Перської затоки пропонують цим країнам альтернативні шляхи (Obrenovic & Porovic, 2022).

Як Сполучені Штати болісно усвідомлюють раз за разом, коли вони залишають міжнародну арену, інші займають їхнє місце і грають за своїми правилами. Вартість повернення на арену є значно вищою і оплачується зменшенням впливу та регіональною нестабільністю. Європейський Союз не зміг взяти на себе повну відповідальність за розвиток західнобалканського регіону. Тому Сполучені Штати мають переглядати свою політику та інструменти допомоги, щоб відновити свій вплив і, тісно співпрацюючи з Європейським Союзом, зрештою прискорити розвиток регіону в європейському і трансатлантичному колі.

Незважаючи на це усвідомлення політична активність Сполучених Штатів продовжує більше зосереджуватись на діях зовнішніх сил у регіоні, ніж на послідовній взаємодії з західнобалканськими країнами. Стратегічна конкуренція частково призвела до самозаспокоєності Заходу щодо співробітництва з лідерами на Балканах, які посилювали свій вплив протягом двох десятиліть. Ці лідери зрозуміли і прийняли «правила гри» з Заходом – згода на словах щодо необхідності реформ є умовою для забезпечення того, щоб фінансові вливання продовжували надходити, навіть коли вони знають, що такі реформи суперечать їхнім інтересам (прозоре управління загрожує поширеній корупційній практиці). І в США, і в ЄС кінець кінцем визнали проблему, але віддали перевагу стабільності, яку західнобалканські лідери забезпечують Заходу. Однак багато дослідників вважає, що така відданість «стабілократії» (форма режиму, що забезпечує стабільність державних інститутів, незважаючи на антидемократичні ознаки державної політики) напевне призведе до негативних наслідків (Ruy & Conley, 2021). Довгострокова стагнація в регіоні зрештою детермінує нестабільність і відкриває більше можливостей для російського і китайського впливу.

У той час як Північна Македонія і Косово досягли певного прогресу, в Албанії і Сербії очевидно гальмування демократичних реформ. Обрання у 2023 році президентом Якова Мілатовича означало можливість реальних політичних змін в Чорногорії, але нове політичне керівництво має відверто проросійську орієнтацію, що потенційно зміцнює на Заході думку про те, що стабільність важливіша за зміни. Однією з характерних особливостей політичних систем країн ЗБ є існування партійного контролю над чиновництвом, отже, державні інституції виконують партійні замовлення, що зазвичай різко розходиться з інтересами суспільства. Інша важлива проблема – корупція. Наразі всі шість держав регіону тепер вважаються «перехідними або гібридними» режимами і потребують інституційного відновлення (Gafuri, 2022).

Недостатньо розвинені структури управління перешкоджають значному підвищенню рівня життя, попри певне економічне зростання. Корупція та еміграція призвели до посилення розчарування в суспільствах західнобалканських країн, що посилюється соціальними й екологічними проблемами. За даними Transparency International, за останні два десятиліття на Західних Балканах корупція ще більше зросла. У всіх шести країнах ЗБ від 30% людей (у Боснії і Герцеговині) до 66% (у Північній Македонії) вважають, що корупція має великий негативний вплив на їхнє життя. Базові послуги для громадян незадовільні, а адміністрації не мають необхідних даних та інструментів управління, наприклад, для отримання достовірних відомостей про народжуваність або земельний реєстр (Ruy & Conley, 2021).

Ці обставини підштовхнули багатьох людей до еміграції. Населення працездатного віку у регіоні скоротилося за останні декілька років більш як на 400 тисяч осіб, наприклад, 47% боснійців сьогодні мешкають за кордоном. Цей витік мізків створює порочний демографічний цикл, який громадяни чітко усвідомлюють: тільки в Косові більшість населення (52%) вважає, що сьогоднішнє молоде покоління має гарне майбутнє у своїй країні. Натомість у БіГ (11%) та Північній Македонії (17%) цей показник найнижчий. Безробіття серед молоді у кожній західнобалканській країні перевищує 25% й є однією з найгостріших соціально-економічних проблем у всіх шести країнах (Ruy & Conley, 2021). Відсутність якісних державних послуг та гідних варіантів охорони здоров'я лише посилює еміграцію.

Існує фундаментальний розрив між заявленим прагненням країн ЗБ до більшої регіональної інтеграції і тим, що власне інтеграція вимагає – прозорість інвестицій, умови ринкової економіки, професійне управління з одного боку і політичною реальністю з характерним для неї посиленням авторитаризму, клієнтелізмом, хабарництвом та грубою некомпетентністю з іншого. Зусилля і допомога США, як і ЄС не змогли змінити ситуацію. Отже, натомість уряди США та ЄС зосередилися на міждержавному та інституційному діалозі. Хоча ця стратегія спочатку мала сенс, згодом вона лише зміцнила позиції балканських авторитарних лідерів, таких як Александр Вучич, Міло Джуканович, Милорад Додик замість того, щоб сприяти реформам. Процеси вступу до ЄС також посилювали міждержавний підхід. Крім того, інтеграція до Європейського Союзу для деяких балканських громадян втратила свою привабливість через віддаленість і проблематичність, хоча для багатьох інших залишається позитивною перспективою (Gafuri, 2022). Такі тенденції посилюються відсутністю покращення у повсякденному житті та спостереженням за тим, як молодь залишає регіон.

Попри певні відмінності, загалом балканські лідери, які розуміють цю суспільну амбівалентність і продовжують чинити опір реформам та незважаючи на високий рівень інвестицій ЄС протягом багатьох років, надають перевагу двоякій політиці. Ця негативна динаміка дозволила іншим державам посилити свій вплив. Росія присутня в регіоні протягом десятиліть (а в історичній перспективі – століть) і останнім часом поживала культурні, військові та економічні зв'язки із Сербією, Республікою Сербською у Боснії і Герцеговині та з Чорногорією (Bieber & Tzifakis, 2019). Пекін теж останніми роками значно збільшив свою економічну та дипломатичну присутність завдяки проекту «Пояс і шлях», який ставить на меті створення нового виду глобалізації з Китаєм на чолі. Для Чорногорії, що загалом має проєвропейську орієнтацію ця присутність створила високий борговий тиск, хоча тепер вона звертається по допомогу до Брюсселя (Obrenovic & Porovic, 2022). Крім того, транснаціональні мережі організованої злочинності продовжують використовувати Балкани як транзитний коридор для наркотрафіку та торгівлі зброєю.

Частково через ці обставини Західні Балкани у період адміністрації Д. Байде-на знову зайняли у зовнішньополітичному порядку денному Вашингтона більш чільне місце. Однак зусилля США не можуть бути зосереджені лише на протидії російському та китайському впливу; Сполучені Штати мають розробити виразну всебічну політичну стратегію щодо РЗБ, причому в координації з Європейським Союзом та іншими партнерами.

Наразі з 2010 року пріоритети США у регіоні зосереджені у трьох сферах – безпековій, формуванні громадянського суспільства та міждержавному співробітництві. Наприклад, Вашингтон фінансував програми щодо судової реформи в Албанії і міжпартійному співробітництві в БіГ, що відповідали потребам регіону. Однак, технічні виконавці цих програм були партнерами США і в меншій мірі покладалися на місцеві структури. Деякі програми США закладають основу для вступу країни до ЄС, приміром, програма зміцнення системи конкурентоспроможності в Сербії. Незважаючи на всю важливість реалізації цих програм і втілення реформ, в рамках яких вони здійснюються, надання такої допомоги посилює центральні уряди, що не завжди діють в інтересах суспільства. Наразі обнадійливими є програми, націлені на розвиток незалежних ЗМІ – Балканська програма допомоги ЗМІ, підтримка США незалежних ЗМІ у БіГ. Зусилля

в боротьбі з корупцією в Боснії і Герцеговині та підтримка громадянського суспільства в Чорногорії також сигналізують про пріоритети США у зміцненні організацій громадянського суспільства (ОГС) (Krstic, 2021). Однак неясно, наскільки ефективними є ці програми на підтримку даного сектора; на сьогоднішній день багато організацій громадянського суспільства щосили намагаються покрити основні витрати і, скоріше за все, не мають можливості для реалізації амбітних грантів.

Інші важливі елементи економічної підтримки США в регіоні включають розвиток робочої сили в Північній Македонії, бізнес-проекти в Сербії та ініціативи щодо енергоефективності в Косові. Такі зусилля мають вирішальне значення для того, щоб допомогти цим країнам перейти до більш стабільної ринкової економіки. Однак невирішені питання авторитарного керівництва і корупції ризикують звести нанівець результати цієї допомоги.

У всіх країнах Західних Балкан, за винятком Чорногорії, міжнародні, в тому числі, американські програми боротьби зі злочинністю в галузі наркоторгівлі та програми підтримки правоохоронних органів були пріоритетними протягом останніх десяти років. Програми навчання та матеріального забезпечення, орієнтовані на боротьбу з тероризмом, також є статтями допомоги США, що постійно оновлюються на ЗБ.

Сполучені Штати продовжують підтримувати розвиток у регіоні Західних Балкан, незважаючи на стриману дипломатичну присутність. Вашингтон надав близько 3,3 мільярда доларів фінансової та технічної допомоги регіону протягом 2005–2019 років (Ruy & Conley, 2021). Однак з 2012 року допомога почала скорочуватися і малоімовірно, що додаткові кошти буде виділено, особливо враховуючи досить непередбачувану політику другої адміністрації Д. Трампа.

Очевидно настав час пере-налаштувати допомогу США регіону з метою усунення існуючих недоліків і враховуючи одержані уроки. Через присутність інших держав на ЗБ у американських політиків виникає спокуса надання допомоги, яка складе конкуренцію Пекіну, Москві, Анкарі та державам Перської затоки. Офіс Міжнародної корпорації з фінансування розвитку в Сербії є засобом протидії Китаю, надаючи альтернативні механізми фінансування економіки країни. Проте, хоча інвестиції є невід'ємною частиною американської присутності в регіоні, було б помилкою розглядати допомогу тільки через призму конкуренції великих держав (Obrenovic & Porovic, 2022). В експертному середовищі переважає думка, що Сполучені Штати обов'язково повинні діяти там, де вони мають конкурентну перевагу – громадянське суспільство. Безумовно продуктивною і корисною може бути фінансування програм через ОГС. Вони можуть брати участь у боротьбі з корупцією, створенні робочих місць, сприяти плюралізму ЗМІ й екологічному активізму. Така діяльність налагоджує якісне управління, зміцнює демократичні цінності в країнах ЗБ, що відповідає інтересам США і при тому ефективно конкурує з китайськими та російськими економічними і політичними впливами.

Однак, незважаючи на американські і європейські зусилля, в тому числі фінансові, на сьогодні не можна констатувати, що країни Західних Балкан розбудували розвинуті громадянські суспільства. Саме з огляду на це Сполучені Штати мають розробити новий підхід до надання допомоги, який буде розрахований на довгу, копітку роботу з інституційного будівництва та демократизації. Він повинен бути адаптований до кожної країни в регіоні і працювати з нуля, щоб модернізувати

інститути, які Сполучені Штати і Європейський Союз допомогли будувати протягом останніх тридцяти років (Ruy & Conley, 2021).

У 2019 році CSIS розпочав багаторічне дослідження, щоб переосмислити, як може виглядати нова, динамічна та згуртована політика США щодо Західних Балкан, з урахуванням сучасної динаміки, як у регіоні, так і в Європейському Союзі. Для цього автори зосередилися на двох конкретних і взаємодоповнюючих напрямках. Перший – розробка нової стратегії США щодо нормалізації відносин між Сербією і Косовим, другий – створення нової парадигми допомоги США Західним Балканам (Ruy & Conley, 2021).

Перший напрямок аналізує поточну патову ситуацію та посилення нестабільності навколо процесу нормалізації відносин між Сербією та Косовим, що залишається найбільшим джерелом напруженості в регіоні. Понад десять років після початку діалогу між Белградом і Приштиною за посередництва ЄС, нормалізація відносин між Сербією та Косовим залишається недосяжною, оскільки жодна з держав не готова піти на компроміси, необхідні для подолання статус-кво. Нова стратегія США щодо Сербії та Косова передбачає створення окремих, але паралельних двосторонніх напрямків взаємодії, надаючи пріоритет внутрішнім реформам та економічному відродженню в обох державах з метою їхнього зміцнення та кращої підготовки до досягнення всеосяжної нормалізації в майбутньому.

Другий напрямок зосереджується на переформатуванні структури допомоги США Західним Балканам. Пріоритетом має бути поліпшення політичних та економічних результатів для всього населення регіону, включаючи зміцнення впевненості в тому, що реформи, підзвітність уряду та прозорість можуть мати позитивний вплив на повсякденне життя. Однак для цього необхідно подолати політичну стагнацію та зламати стабілократичний характер режимів у всьому регіоні – статус-кво, який частково підтримується керівництвом США та ЄС у взаємодії з лідерами західнобалканських країн.

Виходячи з досвіду попередніх років нова структура допомоги США зосереджується двох засадах. По-перше – розбудові громадянського суспільства, а також формуванню економічної системи, яка фокусується на отриманні економічних та соціальних вигод і заснована на прозорості та підзвітності уряду. Ця система приділяє пріоритетну увагу стримуванню еміграції молоді, диверсифікації економічних можливостей, регіональної економічної інтеграції.

Розробники нової стратегії підкреслюють: щоб досягти успіху, Сполучені Штати повинні викласти свої цілі у сфері допомоги означивши чіткі цінності та позитивне бачення розвитку регіону. У співпраці з європейськими партнерами треба прояснити наратив реформ для громадян шести країн та встановити чіткий зв'язок між зусиллями США з надання допомоги та внутрішніми реформами, які спрямовані на покращення якості їхнього життя. Це також означає ставити важкі і навіть політично дестабілізуючі питання щодо відносин США з деякими західнобалканськими країнами – чи дійсно їх лідери є хорошими партнерами для Сполучених Штатів, якщо пріоритет Вашингтону зміститься від стабільності до прозорості, плюралізму та сильного громадянського суспільства? (Ruy & Conley, 2021).

Автори нової стратегії виходять з того, що регіон більше не повинен розглядатись як єдина відповідальність Європейського Союзу, узгоджені дії принесуть найбільші вигоди. Дипломатичні місії повинні об'єднуватись на всіх політичних та технічних рівнях через спеціальний механізм, наприклад, спираючись

на існуючі зустрічі та контакти між Генеральним директором ЄС з питань суцільства і переговорів про розширення (DG NEAR) та американським Агентством з міжнародного розвитку (USAID).

Важливим моментом реалізації нової стратегії є суми та адресати фінансової допомоги. Наприклад, нарощування потенціалу підприємств (наприклад, оцифрування реєстрів, розробка систем електронних закупівель та забезпечення електронної торгівлі) може допомогти відкрити двері для малих та середніх підприємств Західних Балкан, зробивши їх більш конкурентоспроможними. Така допомога йде в руслі основних вимог вступу до ЄС і зробить ці підприємства більш привабливими для зовнішніх інвесторів та посприє працевлаштуванню молоді. Отже, допомога США в економічній сфері може виступати як дієвий чинник розвитку країн ЗБ. Співпраця з незалежними фондами, малими і середніми підприємствами та громадськими організаціями може підтримати ці зусилля та посилити американський вплив.

Здійснюючи цю програму, Сполучені Штати мають бути готові визнати ризики стратегії, в якій пріоритет надається суб'єктам громадянського суспільства та неурядовим зацікавленим сторонам. Для авторитарних лідерів Західних Балкан цей політичний фокус звучатиме як посягання на зміну режиму. Робота з опозиційними політичними силами на антикорупційних платформах може спровокувати протест. Однак, така реакція викрила би стабілократичний характер цих режимів. Загальним місцем адміністрацій Б. Обами, Д. Трампа (2017–2021 років і сучасної) та Д. Байдена була і залишається позиція, що довгострокові регіональні лідери – «все, що маємо». Розуміючи це, авторитарні лідери продавали себе Заходу як найкраще, на що можна сподіватися: «Якщо ви відштовхнете мене убік, наступній людині буде гірше» (Gafuri, 2022). Хоча це може бути правдою, підтримка лідерів, які спостерігали за тривалим періодом демократичного відступу, не принесла Сполученим Штатам підтримки. Натомість успіх реалізації програми у довгостроковій перспективі напевне відновив би довіру до євроатлантичної й європейської спільноти в РЗБ.

Однак прихід до влади у 2025 році другої адміністрації Д. Трампа поставив від загрозу реалізацію зазначеної програми, як і багатьох інших. В липні 2025 року було об'явлено про закриття USAID, як неефективної організації, що призвело до закриття чи призупинення 83% програм американської підтримки демократії і боротьби з бідністю у більш як 100 країнах (Carafano, 2025). Замороження фінансування викликало бурхливу дискусію щодо ефективності американської зовнішньої допомоги. Зовнішня допомога США – це складна система вартістю близько 70 мільярдів доларів (2023 фінансовий рік), що охоплює економічний розвиток, гуманітарну допомогу та військову підтримку. Хоча зовнішня допомога часто розглядається як благодійність, насправді вона є наріжним каменем «м'якої сили» США, слугуючи стратегічним інструментом для збереження впливу за кордоном та вирішення криз, перш ніж вони досягнуть американських берегів. Зовнішня допомога – це не просто прояв щедрості, вона пов'язана зі стратегічними інтересами США. Стосовно країн ЗБ тільки протягом 2023 року в рамках програм USAID Албанія отримала 39 млн. доларів, БіГ 94 млн. доларів, Косово 70 млн. доларів, Чорногорія 4,9 млн. доларів, Північна Македонія 31 млн. доларів, Сербія 47 млн. доларів (Novak, 2025). Зараз, коли фінансування з боку США заморожено, регіональні програми щодо країн ЗБ опинилися в стані невизначеності, що викликає побоювання щодо економічних потрясінь і ризиків для безпеки. Раптове припи-

нення допомоги з боку США створює для Росії та Китаю можливості розширення свого впливу на Балканах, що ще більше ускладнить геополітичну ситуацію.

Однак, не можна сказати, що Сполучені Штати взагалі виключили РЗБ з кола своїх інтересів. Американські війська продовжують підтримувати місію НАТО в Косові, а Д. Трамп втрутився, щоб запобігти потенційній ескалації конфлікту між Сербією та Косовим на початку 2025 року (Harding, 2025). Бажання президента виступати миротворцем на Західних Балканах, розширювати економічні можливості в цьому регіоні та сприяти більшій стабільності в Європі може привести до нових регіональних ініціатив США. Це, в свою чергу, дозволить Вашингтону зосередити більше уваги та ресурсів на виклику з боку Китаю і Росії.

Висновки дослідження та перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Головна мета політики США щодо регіону Західні Балкани після урегулювання воєнних конфліктів 90-х років ХХ ст. полягала у створенні «Європи цілісної, вільної та мирної». Це передбачало інтеграцію балканських країн у євроатлантичні інституції через розбудову демократії, верховенства права та індивідуальних свобод. США та ЄС спільно працювали над стримуванням насильницького націоналізму на Балканах та допомогою регіону в переході до ліберальної демократії. Частково цілі були досягнуті, але багато завдань залишаються невирішеними – нерозв'язане питання Сербії та Косова, демократична деградація, економічна стагнація тощо.

Після 2008 року США значно знизили рівень своєї залученості до регіону, вважаючи, що РЗБ може бути переданий під управління Європейського Союзу. Передбачалося, що процеси вступу до НАТО та ЄС самі по собі забезпечать мир і успішний розвиток. Однак, ця стратегія не виправдалася. Зменшення американської присутності дозволило активізуватися іншим акторам. США та ЄС тепер вимушені конкурувати за вплив у регіоні, оскільки Китай, Росія і, в меншій мірі, Туреччина та держави Перської затоки пропонують балканським країнам альтернативні шляхи розвитку. Повернення Д. Трампа до Білого дому у 2025 році створило нові виклики для регіону. Важливі програми зупиняються, залишаючи небезпечний вакуум, який заповнюють геополітичні конкуренти США. Крім того, перспективи розширення ЄС у регіоні наразі виглядають досить сумнівними, а Вашингтон має обмежений інтерес у просуванні такого розширення. Це ставить під питання реалізацію головної мети євроатлантичної інтеграції і навіть збереження стабільності в РЗБ.

Новизна дослідження. Політика Вашингтона в західнобалканському регіоні протягом останніх двох десятиліть була досліджена набагато гірше, ніж період 1989-2008 років. Певною мірою це пояснюється зниженням американської активності в регіоні: висхідна лінія розвитку змінюється сталим сходженням. Тим не менш, опрацювання причин та наслідків зниження американської активності само по собі є науковою проблемою, яка потребує своїх дослідників. У поданій статті уперше робиться спроба узагальнити основні тренди американської політики в РЗБ до 2026 року. Крім того уточнені чинники впливу індивідуальних акторів на вироблення та впровадження зовнішньої політики США на матеріалі РЗБ.

References [Список використаної літератури]

Bieber, F., & Tzifakis, N. (2019). The Western Balkans as a geopolitical chessboard? Myths, realities and policy options. *Policy Brief*. https://www.researchgate.net/publication/333856325_The_Western_Balkans_as_a

- Geopolitical_Chessboard_Myths_realities_and_policy_options [in English]. [Bieber F., Tzifakis N. The Western Balkans as a Geopolitical Chessboard? Myths, realities and policy options. *Policy Brief*. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/333856325_The_Western_Balkans_as_a_Geopolitical_Chessboard_Myths_realities_and_policy_options (дата звернення: 19.12.2025).]
- Brusylovska, O. (2024). Consequences of the Russian invasion of Ukraine for the Mediterranean through the lens of academic discourse. In O. Brusylovska, S. Erdoğan, & D. Irrera (Eds.), *Multidimensional Regionalism in Mediterranean: Actors and Challenges* (pp. 227–246). Odesa: Astroprint. [in English]. [Brusylovska O. Consequences of the Russian invasion of Ukraine for the Mediterranean through the lens of academic discourse. *Multidimensional Regionalism in Mediterranean: Actors and Challenges* / Eds. Brusylovska O., Erdoğan S., Irrera D. Odesa: Astroprint, 2024. P. 227–246.]
- Carafano, J. J. (2025, September 4). U.S. diplomacy in the Western Balkans under President Trump. *GIS Reports*. <https://www.gisreportsonline.com/r/u-s-diplomacy-in-the-western-balkans/> [in English]. [Carafano J. J. U.S. diplomacy in the Western Balkans under President Trump. *GIS Reports*. 4 September 2025. URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/u-s-diplomacy-in-the-western-balkans/> (дата звернення: 17.10.2025).]
- Gafari, A. (2022). Can democracy aid improve democracy? The European Union's democracy assistance 2002–2018. *Democratization*, 29(5), 777–797. <https://doi.org/10.1080/13510347.2021.2012654> [in English]. [Gafari A. Can democracy aid improve democracy? The European Union's democracy assistance 2002–2018. *Democratization*. 2022. Vol. 29, Is. 5. P. 777–797. DOI: 10.1080/13510347.2021.2012654.]
- Gumba, N., & Gaidai, D. (2021). Experience of European integration of the Western Balkans and conclusions for Ukraine. *New Europe*, 12. https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Western-Balkans_ukr.pdf [in Ukrainian]. [Гумба Н., Гайдай Д. Досвід євроінтеграції Західних Балкан і висновки для України. *New Europe*. 2021. № 12. URL: https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Western-Balkans_ukr.pdf (дата звернення: 02.02.2025).]
- Harding, E. (2025, January). The national security strategy: The good, the not so great, and the alarm bells. *Center for Strategic and International Studies*. <https://www.csis.org/analysis/national-security-strategy-good-not-so-great-and-alarm-bells> [in English]. [Harding E. The National Security Strategy: The Good, the Not So Great, and the Alarm Bells. *Center for Strategic and International Studies*. 2025, January. URL: <https://www.csis.org/analysis/national-security-strategy-good-not-so-great-and-alarm-bells> (дата звернення: 09.01.2026).]
- Koval, I. M., & Brusylovska, O. I. (Eds.). (2023). *Global, Regional and Local Factors of Formation of the Modern System of International Relations*: Monograph. Odesa: Astroprint. 520 p. [in Ukrainian]. [Коваль І. М., Брусилівська О. І. (ред.). *Глобальні, регіональні та локальні чинники формування сучасної системи міжнародних відносин*: монографія. Оdesa: Астропринт, 2023. 520 с.]
- Krstic, M. (2021). Continuity and changes in the foreign policy towards the Western Balkans during the first year of Biden's presidency: Third Obama's or second Trump's term? *Politika nacionalne bezbednosti*, 21(2), 175–200. <https://doi.org/10.22182/pnb.2122021.9> [in English]. [Krstic M. Continuity and changes in the foreign policy towards the Western Balkans during the first year of Biden's presidency: Third Obama's or second Trump's term? *Politika nacionalne bezbednosti*. 2021. No. 21(2). P. 175–200. DOI: 10.22182/pnb.2122021.9.]
- Novak, Ch. (2025, February 10). Why southeast Europe should care about the U.S. *To Vima*. <https://www.tovima.com/stories/why-southeast-europe-should-care-about-the-us-foreign-aid-freeze/> [in English]. [Novak Ch. Why southeast Europe should care about the U.S. *To Vima*. 10 February 2025. URL: <https://www.tovima.com/stories/why-southeast-europe-should-care-about-the-us-foreign-aid-freeze/> (дата звернення: 15.07.2025).]
- Popovic, D., & Obrenovic, P. (2022). The Balkans in a multipolar world: Perspectives and challenges. *FRESKA*, 1(1), 157–170. <https://doi.org/10.7251/ZNUBL22011570> [in English]. [Popovic D. Obrenovic P The Balkans in a multipolar world: Perspectives and challenges. *FRESKA*. 2022. Vol. 1, No. 1. P. 157–170. DOI: 10.7251/ZNUBL22011570.]
- Piatkiewicz, D. (2021, April 21). 100 days of Biden's new transatlantic strategy: Where does Central and Eastern Europe stand? *Europeum*., <https://www.europeum.org/wp-content/uploads/ppbiden100-edit.pdf> [in English]. [Piatkiewicz D. 100 Days of Biden's New Transatlantic Strategy: Where Does Central and Eastern Europe Stand? *Europeum*. 2021. April, 21. URL: <https://www.europeum.org/wp-content/uploads/ppbiden100-edit.pdf> (дата звернення: 21.09.2025).]
- Ruy, D., & Conley, H. A. (2021). Confronting stabilocracy in the Western Balkans: A new approach for U.S. assistance. *Center for Strategic and International Studies*. <https://www.csis.org/analysis/confronting-stabilocracy-western-balkans-new-approach-us-assistance> [in English]. [Ruy D., Conley H. A. Confronting Stabilocracy in the Western Balkans: A New Approach for U.S. Assistance. URL: <https://www.csis.org/analysis/confronting-stabilocracy-western-balkans-new-approach-us-assistance> (дата звернення: 15.11.2025).]

Ilchenko I. O.

Department of International Relations
Odesa I.I. Mechnikov National University
Dvoryanska Str., 2, Odesa, 65082, Ukraine

US POLICY TOWARDS THE WESTERN BALKANS REGION

Summary

The article examines the evolution of U.S. policy toward the Western Balkans after 2008. The purpose of the study is to identify the main stages, priorities and instruments of American policy in the region under changing geopolitical conditions. The methodological basis combines historical-political and structural-functional approaches, which make it possible to trace the transformation of U.S. regional strategy in the context of broader geopolitical changes. The study demonstrates that after 2008 the United States reduced direct political involvement in the region, delegating a significant part of responsibility to the European Union while maintaining influence through security cooperation, financial assistance and diplomatic initiatives. The United States of America remains the only state with a global strategic presence and the ability to project power worldwide. It has traditionally been involved in major international crises and played a decisive role in resolving military conflicts in the Western Balkans during the 1990s following the collapse of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. Despite considerable resources of both hard and soft power, however, the United States did not fully consolidate control over the region. Over the past two decades, the Western Balkans have achieved a certain degree of stability due to integration policies and comprehensive American and European financial, political, economic and institutional assistance. As a result, Slovenia and Croatia joined the European Union and NATO, while Albania, North Macedonia and Montenegro became members of the Alliance. At the same time, the region continues to face numerous unresolved problems, including territorial disputes, authoritarian tendencies, corruption and low living standards. The gradual transformation of the international system from unipolarity to multipolarity has turned the Western Balkans into an arena of geopolitical competition among the United States, the European Union, China and Russia. It is shown that growing strategic competition with China and Russia has renewed Washington's interest in the region, despite the previous tendency to reduce direct engagement. U.S. policy toward the Western Balkans has therefore evolved from active intervention to selective diplomatic presence and targeted financial assistance. Scientific novelty lies in the systematization of the main trends of U.S. regional policy until 2026 and in clarifying the influence of both external geopolitical competition and internal regional transformations on its evolution. The study concludes that even the current isolationist orientation of Donald Trump's administration, expressed through the principle of "America First", does not imply a complete withdrawal of the United States from the Western Balkans, as Washington continues to preserve strategic instruments of influence in the region.

Key words: US foreign policy, Western Balkans, political processes, international relations, geopolitical competition, stabilocracy, regional security.

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026